

Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg
Christiansborg
1240 København K

Den 16. december 2016

Miljø- og fødevareministerens besvarelse af spørgsmål nr. 213 (MOF alm. del) stillet den 5. december 2016 efter ønske fra Trine Torp (SF).

Spørgsmål nr. 213

Vil ministeren som opfølgning på svar på MOF alm. del spm. 38 besvare følgende, uddybende og supplerende spørgsmål:

1. Hvordan er GEUS nået frem til, at der ikke er behov for kompenserende tiltag, herunder i interimperioden, når der sker en forøget udvaskning af kvælstof til de højtliggende grundvandsmagasiner, der allerede indeholder nitrat som følge af de nye gødningsregler? Er ministeren på den baggrund i stand til at dokumentere over for kommissionen, at der ikke sker yderligere forringelser af grundvandets kvalitet?
2. Danmarks Naturfredningsforening har i sit høringssvar til udkast til lov om ny regulering af forureningen fra husdyrproduktionen fremført, at "udkastet ikke lægger op til, at de generelle regler for anvendelse af husdyrgødning, skal beskytte grundvandet, og heller ikke sikre, at der ikke sker en merudledning til grundvandet fra husdyrbrugsprojekter, herunder heller ikke i de kortlagte nitratfølsomme indvindingsområder (NFI)"... og....."DN må konstatere, at konsekvensen heraf er, at den hidtidige beskyttelse af drikkevandet, som er gennemført via de tilladelser og godkendelser, der er udstedt, bortfalder. Udkastet redegør ikke nærmere for, hvorledes denne forringelse i beskyttelsen af drikkevandet indarbejdes i det generelle beskyttelsesniveau af nitratudvaskningen. Endvidere har det som konsekvens, således som det også fremgår af udkastet, at al fremadrettet beskyttelse af de nitratfølsomme indvindingsområder alene vil skulle løftes af kommunerne i forbindelse med deres indsatsplaner i medfør af vandforsyningsloven. DN må konstatere det både vil indebære en stor risiko for en betydelig forlængelse af tidshorizonten for at opnå den nødvendige beskyttelse af drikkevandet, og vil tilsidesætte forurenere-betaler-princippet, jf. nitratdirektivet"
(<http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=48372>).

Vil ministeren kommentere høringssvaret fra Danmark Naturfredningsforening og oplyse, hvilken dokumentation regeringen vil fremføre overfor kommissionen som bevis for, at den nye husdyrregulering ikke vil belaste grundvandet og i øvrigt er i overensstemmelse med EU-lovgivningen og eksisterende EU domme?

3. Vil koncentrationen af pesticider og nitrat i drænvand altid være højere end koncentrationen i højtliggende grundvand og i den umættede zone over drænniveau?

4. Vil koncentrationen af nitrat i dræn alene sige noget om, hvad der slutteligt tilføres overfladevand og være uanvendeligt til at dokumentere belastningen af grundvand med kvælstof/nitrat? Kan ministeren forklare forskellen på højtliggende grundvand og drænvand under lerede marker?

5. Kan ministeren dokumentere, at der ikke vil blive sprøjtet mere, når afgrøderne tilføres mere kvælstof og dermed afvise følgende tre forhold: 1) når en afgrøde bliver mere værdifuld, vil der oftere være situationer, hvor det kan betale sig at sprøjte, 2) afgrøder med højt kvælstofindhold er i højere grad udsat for angreb fra skadevoldere (insekter, svampesygdomme mm), og 3) ukrudt vil også have bedre betingelser i mange afgrøder når der tilføres mere nitrat?

6. Kan ministeren bekræfte, at der i praksis ikke er tilsyn med, om boringerne i de små private vandforsyningsanlæg er tætte efter udførelsen, fordi omkring en tredjedel af anlæggene er gravede brønde, der er designet til at være utætte i hele brøndens længde? Kan ministeren endvidere bekræfte, at den tekniske tilstand i mange af disse anlæg ikke vil være i orden da gennemsnitsalderen af private anlæg generelt er op mod 40-50 år? Er det korrekt, at der ofte er en næsten direkte adgang fra overflade til boringsfilter i de ofte meget korte borer og i borer, der er sat i bunden af gravede brønde, som udgør ca. en tredjedel af de private anlæg? Er det korrekt, at disse anlæg vil kunne blive ramt i løbet af meget kort tid svarende til første nedsivningshændelse til det øverste grundvand, typisk om efteråret efter dyrkningssæsonen?

7. Kan ministeren bekræfte, at der stadig er en række vandforsyningsanlæg, der består af en gravet brønd eller en boring i bunden af en gravet brønd? Vil ministeren oplyse, hvor mange der er i Danmark, samt hvordan de private anlæg er fordelt på landsplan?

8. Kan ministeren bekræfte, at der typisk kun udtages prøver af private vandforsyningsanlæg hvert femte år, og at disse analyser ikke omfatter pesticider?

9. Hvornår er den seneste landsdækkende undersøgelse af pesticid- og nitratsituationen hos private indvindere foretaget, og hvad viser denne undersøgelse f.eks. sammenlignet med situationen i 2000?

10. Kan ministeren bekræfte, at private borer ikke er omfattet af indsatserne i eventuelle kompenserende tiltag i de kommunale indsatsplaner, fordi langt de fleste af de små private vandforsyningsanlæg ligger i områder, hvor der ikke er almen vandforsyning og dermed ikke udarbejdes indsatsplaner?

11. Hvor mange vandforbrugere i Danmark får deres drikkevand fra private vandforsyningsanlæg, som ikke er omfattet af de kommunale indsatsplaner, og hvor indholdet af nitrat og pesticider i drikkevandet derfor påvirkes direkte af landbrugets øgede brug af gødning og af pesticider som f.eks. glyfosat? Hvordan vil regeringen sikre, at landbrugspakken ikke medfører forringelser af disse vandforbrugers drikkevand og dermed en forøget sundhedsrisiko?

Svar

Ad spørgsmål 1

Det er i besvarelsen lagt til grund, at der med begrebet 'interimsperioden' menes 2016.

GEUS har i rapporten '*Kvælstoffpåvirkning af grundvandsforekomster*' (2016) beregnet indsatsbehovet for 2016-2018. Der er i besvarelsen af spørgsmål nr. 58 (MOF alm. del) af 8. november 2016 redegjort for de grundlæggende forudsætninger bag disse beregninger. Resultaterne af

beregningerne viser, at der ikke er et indsatsbehov som følge af Fødevarer- og landbrugspakken i 2016, men at der er et indsatsbehov i 2017 og 2018. Det bemærkes, at det i den forbindelse er lagt til grund, at den øgede gødningsanvendelse kan antages at udgøre 60 pct. af lempelsen af kvælstofnormen i 2016. Formålet med kompenserende tiltag for at dække indsatsbehovet er, at Fødevarer- og landbrugspakken ikke medfører forringelser af grundvandsforekomsternes tilstand, jf. Danmarks forpligtelser i medfør af vandrammedirektivet.

Fra 2019 er det hensigten, at grundvandsbeskyttelsen skal sikres med den kommende målrettede regulering.

Regeringen er løbende i dialog med Kommissionen om Fødevarer- og landbrugspakken, herunder spørgsmålet om grundvand. Kommissionen er løbende blevet holdt orienteret om GEUS' arbejde, herunder de forventede resultater. Herudover afrapporterer Danmark løbende relevante data i henhold til vores EU-retlige forpligtelser jf. besvarelse af spørgsmål 2.

Ad spørgsmål 2

Miljøstyrelsen har oplyst, at forslag til ændring af husdyrbrugloven til implementering af bl.a. ny husdyrregulering jf. Fødevarer- og landbrugspakken har været i offentlig høring. Miljø- og Fødevarerministeriet har behandlet de indkomne høringssvar, og der er foretaget justeringer i lovforslaget i det omfang, bemærkningerne har givet anledning til dette. Svar på de indkomne høringssvar, herunder også på høringssvaret fra Danmarks Naturfredningsforening, vil fremgå af høringsnotatet til forslag til ændring af husdyrbrugloven. Høringsnotatet vil blive lagt frem i forbindelse med behandling af lovforslaget i Folketinget.

Danmark leverer løbende data til EU-Kommissionen om bl.a. tilstanden i grundvand. Det gælder f.eks. i forbindelse med den afrapportering jf. nitratdirektivets artikel 10, som sker hvert 4. år på baggrund af det nationale grundvandsovervågningsprogram (GRUMO), landovervågningsprogrammet (LOOP) samt indberetninger fra vandforsyninger. GEUS udgiver årligt rapporter med de nyeste resultater fra den nationale grundvandsovervågning. Danmark kan dermed årligt præsentere nye overvågningsdata til EU-Kommissionen, hvis dette skulle blive efterspurgt.

Ad spørgsmål 3

Spørgsmålet er forelagt Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, der oplyser følgende:

”For så vidt angår koncentrationen af pesticider og nitrat i drænvands udløb i forhold til højtliggende grundvand vil der være store lokale forskelle. Det afhænger bl.a. af, hvor hhv. drænvand og højtliggende grundvand dannes, jordbundsforhold, nedbør og variation over tid. Selvom det ofte er tilfældet, kan det ikke siges, at koncentrationen af pesticider og nitrat altid er højere i drænvand end i højtliggende grundvand.

I det danske varslingsystem for udvaskning af pesticider til grundvand (VAP) er det generelle billede, at koncentrationerne af de undersøgte pesticider er højere i drænvandet end i grundvandet. Målingerne af grundvandet foretages fra ½ meter under drænene til ca. 4 meters dybde. Der er ikke målinger af koncentrationen af pesticider over drænene.

I undersøgelser inden for den nationale overvågning (Landovervågningsoplande) ses et fald i den gennemsnitlige kvælstofkoncentration i vandet fra det forlader rodzonen under markerne (i ca. 90 -

100 cm dybde) til det når ned i det øvre grundvand (i ca. 1,5 til 5 m dybde under terræn). Nedgangen skyldes primært omsætning af nitrat (reduktion) i jordlag fra bunden af rodzonen og ned til grundvandet, hvor der udtages prøver. Nedgangen er størst på lerjord, hvor omsætningen af nitrat typisk er størst, og hvor der også typisk er drænet. Sandjord er typisk ikke drænet.

I forhold til spørgsmålet om den umættede zone over drænniveau kan der henvises til undersøgelserne i jordvand, hvor der som gennemsnit for målinger i Landovervågningen i perioden 2010/11- 2014/15 ses et fald i kvælstofkoncentrationen fra rodzonen og ned til det øvre grundvand.”

Der henvises i øvrigt til besvarelse af spørgsmål 38 (MOF alm. del)

Ad spørgsmål 4

Spørgsmålet er forelagt Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, der oplyser følgende:

”Drænvand føres generelt via drænrør til overfladevand, og nitrat i drænvandet vil derfor føres til overfladevand. Kun en del af afstrømningsvandet til overfladevand strømmer af via dræn, mens andet føres via grundvand eller overfladisk afstrømning til overfladevand, hvorfor indholdet af nitrat i drænvand hverken beskriver den samlede tilførsel af vand eller nitrat til overfladevand.

Som anført i svaret på delspørgsmål 3 (ovenfor) forekommer der typisk omsætning af nitrat i den del af vandet, der siver fra rodzonen mod grundvandet, hvorfor indholdet af nitrat i drænvand ikke generelt kan anvendes til at beskrive indholdet af nitrat til grundvandet.

Højtliggende grundvand er den del af grundvandet, der er tættest på jordoverfladen, men det er ikke et veldefineret begreb. Drænvand indeholder primært vand fra grundvand, men dette varierer mellem sommer og vinter og mellem perioder med og uden kraftigt nedbør. I de våde halvår (efterår til forår), hvor grundvandet især i lavninger står højt, er andelen af dybereliggende grundvand i drænvand større end om sommeren. Modsat kan bidraget til drænvand fra nedsivningsvand, som ikke har passeret det dybere grundvand, være større i en situation, hvor grundvandsspejlet ligger længere fra terræn, og der samtidig kommer en del nedbør, der fylder jorden ned til drænrør.”

Ad spørgsmål 5

Spørgsmålet er forelagt Miljøstyrelsen, der har indhentet følgende oplysninger fra Institut for Agroøkologi på Århus Universitet:

Ad 5.1 Det er korrekt, at når en afgrøde stiger i værdi, så kan det ofte betale sig i højere grad at beskytte afgrøden mod skadedyr og sygdomme. Sådanne udsving i afgrødens værdi ses f.eks. med stigende kornpriser. Men vi vurderer ikke, at det er relevant i denne sammenhæng, da merudbytterne som følge af de øgede kvælstofnormer ikke øger værdien af den enkelte afgrøde så signifikant, at det forventes at gøre det generelt mere rentabelt at øge beskyttelsen mod skadedyr og sygdomme.

Ad 5.2 Insektangreb: En øget tilførsel af kvælstof vil ikke medføre et øget behov for anvendelse af insekticider, da de skadevoldende insekter ikke påvirkes nævneværdigt af ændringer i kvælstofniveauet i den størrelsesorden, som der er tale om.

Svampesygdomme: En øget tilførsel af kvælstof af de størrelsesordener, som der er givet mulighed for, vil ikke medføre et øget behov for anvendelse af svampemidler, da de doseringer, der anvendes, også

vil kunne bekæmpe de svampeangreb, der eventuelt vil forekomme ved øget kvælstoftildeling. Derudover vil kvælstoffet typisk blive tildelt ad flere gange hen over vækstsæsonen, hvilket nedsætter modtageligheden for svampeangreb, bl.a. fordi delt tildeling giver en mere opret bladvækst, som reducerer fugtighedsforholdene i afgrøden, og dermed giver dårligere betingelser for svampeangreb.

Ad 5.3 En øget kvælstoftilførsel vil styrke afgrødens vækst og konkurrenceevne og dermed hjælpe til at holde ukrudtet nede. Der er ingen dokumentation for, at en højere kvælstoftildeling er mere favorabelt for ukrudtet end for afgrøden og dermed fører til et øget behov for brug af ukrudtsmidler.

Ad spørgsmål 6

Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) vurderer generelt ikke, at gravede brønde er tidssvarende vandindvindingsanlæg, idet de netop er utætte i hele brøndens dybde. Det samme gælder for borerer etableret i bunden af brønde. På grund af risikoen for forurening etableres der næppe længere gravede brønde til vandforsyningsformål, hvilket styrelsen også kraftigt fraråder. Der findes således ikke krav om tilsyn ved etablering af brønde til vandforsyning.

Generelt indvinder små, private vandforsyninger fra de øvre dele af grundvandsmagasinerne, og de er dermed mere sårbare over for forurening end borerer, som indvinder vand fra dybere grundvandsmagasiner. Det gælder i forhold til nitrat, pesticider og andre stoffer, som kan nedsive fra jordoverfladen. De gældende regler fastsætter krav om, at borererne skal være tætte i forhold til de jordlag, som gennembøres. Derved sikres grundvandet mod forurening, som siver ned langs eller gennem selve boringen.

Det betyder, at evt. forurenende stoffer først kan nå grundvandet efter gennemsvivning af jordlagene. Dermed sikres borererne mod at blive påvirket kort tid efter en eventuel forurening fra jordoverfladen eller en "nedsivningshændelse". Ejeren af en boring er ansvarlig for, at boringen i overensstemmelse med reglerne er tæt, og at vandet har drikkevandskvalitet. Kommunerne har ansvar for at føre tilsyn med dette.

GEUS foretog i 2004 en større, samlet undersøgelse af forureningssituationen i de små, private vandforsyninger. I denne undersøgelse konkluderede GEUS, at en stor del af de undersøgte anlæg har en uhensigtsmæssig konstruktion, som ikke lever op til kravene for etablering af borerer. Bl.a. konstateredes terrænfald mod boringen. Dette vurderedes i GEUS' undersøgelse at være en medvirkende årsag til forureningssituationen i de små vandforsyninger.

Ad spørgsmål 7

SVANA vurderer, at der findes i alt ca. 50.000 små, private vandforsyninger i Danmark. Hvor mange af disse, som består af en gravet brønd eller en boring i bunden af en gravet brønd, vides ikke. Deres placering og fordeling på landsplan er heller ikke kendt af styrelsen.

Ad spørgsmål 8

Kommunen fastlægger kontrolhyppigheden for de ikke-almene vandforsyningsanlæg i det omfang, vandforsyningsanlægget ikke leverer vand som led i en kommerciel aktivitet. I disse anlæg skal der som udgangspunkt alene foretages en såkaldt "forenklet kontrol", herunder for nitrat og bakterier, men ikke for pesticider. Vejledningen fra SVANA anbefaler kontrol én gang hvert 5. år. De forsyninger, der leverer vand som led i en kommerciel offentlig aktivitet, skal ifølge gældende regler mindst hvert år

foretage en forenklet kontrol af vandet og mindst hvert 3. år en mere omfattende kontrol, herunder for pesticider.

Ad spørgsmål 9

I GEUS' samlede, landsdækkende undersøgelse i 2004 af forureningssituationen i de små, private vandforsyninger konkluderede GEUS, at der i 68 pct. af de undersøgte anlæg findes overskridelser af kvalitetskravet for drikkevand for enten pesticider, nitrat eller bakterier. Ofte er der fundet overskridelser for flere parametre samtidig.

SVANA har ikke et samlet dækkende kendskab til forureningssituationen i år 2000 eller til den tidlige udvikling i forureningssituationen generelt.

Ad spørgsmål 10

Det er korrekt, at små, ikke-almene vandforsyninger ikke automatisk er omfattet af eventuelle kompenserende tiltag i de kommunale indsatsplaner med henblik på at sikre drikkevandet mod forurening. Kommunernes indsatsplaner er målrettet almene vandforsyninger (defineret som vandforsyninger, som forsyner eller har til formål at forsyne mindst 10 ejendomme). De små, ikke-almene vandforsyninger kan dog få gavn af tiltag i indsatsplanerne, hvis de ligger inden for et indsatsområde.

SVANA har ikke kendskab til, hvor mange af de små, ikke-almene vandforsyninger er beliggende inden for et indsatsområde til en almen vandforsyning.

Ad spørgsmål 11

SVANA har ikke kendskab til, hvor mange vandforbrugere i Danmark, som får vand fra små, ikke-almene vandforsyningsanlæg, som ikke er omfattet af kommunale indsatsplaner, og som samtidig er påvirkede af nitrat og pesticider fra landbruget.

Det gælder generelt, at ejeren af et vandforsyningsanlæg – også små, ikke-almene vandforsyninger – har ansvar for at overholde kvalitetskravene til drikkevand og dermed sikre mod sundhedsrisici. Alternativt kan man vælge at tilslutte sig en almen vandforsyning, som efter gældende regler vil være omfattet af en indsatsplan, hvis der er behov for dette af hensyn til sikring af drikkevandsinteresserne.

Esben Lunde Larsen

/

Mads Leth-Petersen